

F A I G

Fagus sylvatica L.

[1753, Sp. Pl. 2 : 998] $2n = 22, 24$

imatge de THOMÉ, OTTO WILHEM

NOMS POPULARS

Alemanys: Buche

Anglès: beech

Castellà: haya, hayuco (FRU)

Català: faig, faus (FRU), fatjó (FRU)

Danès: Bøg

Estonià: Европска буква

Farsi/Persa: راش اروپا یی

Finlandès: pyökki

Francès: hêtre

Gaèlic: Feá

Galès: Ffawyddden ffawydd

Holandès: Beuk

Italià: faggio, faggiuola (FRU)

Japonès: ヨーロッパブナ / ヨーロッパぶな

Norueg: Bok

Polonès: buk

Portuguès: faia

Rus: Бук европейский / Бук лесной

Suec: bok

Turc: Avrupa kayını / Karagürgen / Katran ruhu / Kaynağacı

Txec: buk

Ucrainès: Бук лісовий Європейський / Звичайний

Vasc/ euskera: pago arrunta, pagoa, fagoa

Xinès: 欧洲山毛榉 欧洲水青冈

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

El faig és un arbre majestuós, caducifoli, que pot arribar a 50 m d'alçada i fer 8 m de volt de canó (circumferència del tronc a 1.2 m del terra). L'escorça és llisa, blanquinosa. Els borrons són marrons, fusiformes, aguts, amb unes quantes esquames imbricades. Les fulles (3-10 cm) són ovades, el·líptiques, agudes als dos extrems, amb el marge ondulat, ciliat. Solen estar disposades en un pla (distiques), tenen un pecíol curt, són gairebé enteres, una mica festonejades, amb els nervis secundaris (5-10) ben paral·lels i marcats. Per la cara de sota, amb pèls blanquinosos, com els del marge. Les flors masculines es disposen en aments (1 cm) llargament (3-6 cm) pedunculats, que pengen. Periant masculí amb 4-7 lòbuls. Estams 8-16. Anteres amb dehiscència longitudinal. Les femenines solen ser geminades,. Voltades d'un involucre acrescent format per nombroses bràctees unides per llur base. Estils 3, fins i corbats. Aquenis (1.3-2.8 x 0.7-1.1 cm) trígons, 1-2 per cúpula (2-3 cm). Càpsula ovoide amb punxes toves que recobreixen totalment les valves (4). Als jardins s'hi poden veure varietats:

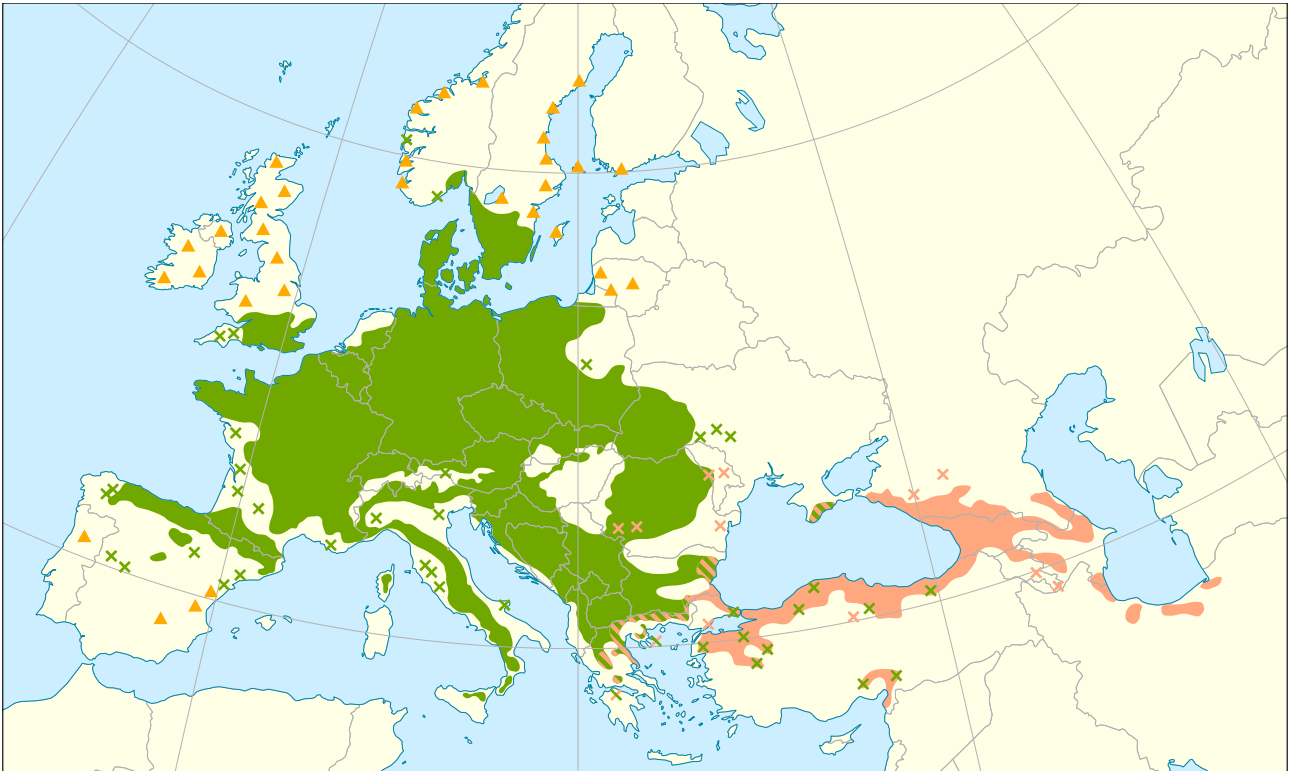
• albovariegata	• Dawyck	• quercifolia
• asplenifolia	• fastigiata	• roseomarginata
• atropurpurea	• pendula	• tortuosa
• cristata	• pyramidalis	• variegata

El faig fructifica cada any, en teoria, si té més de 30 anys. Però fructifica més al llindar del bosc, vora les carenes, i cada uns quants anys ho fa més intensament.

A l'Amèrica del Nord hi ha *Fagus grandifolia*. AL Japó hi ha *Fagus japonica*, i *Fagus crenata*. A la Xina hi ha *Fagus chienii*, *Fagus engleriana*, *Fagus hayatae* (a Taiwan), *Fagus longipetiolata*, *Fagus lucida*. *Fagus orientalis* es fa des de Bulgària al Caucas.

HÀBITAT I DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA

Mapa de distribució geogràfica de *Fagus sylvatica* (en verd) i *Fagus orientalis* (en ocre).

El faig és un arbre que no resisteix l'aire marítim o la salinitat. Prefereix climes molt plujosos, de més de 1000 mm de pluja anual, però li agrada més la humitat a la capçada que al sòl. Vol tenir el cap mullat i els peus secs, segons PERE MONTSERRAT RECODER.

A Catalunya probablement el faig més gros sigui el del Nord del Pedraforca 42° 15' 23" N, 1° 41' 56" E. Fa 20 m d'alçada (i de capçada) i uns 5.2 m de volt de canó.

A Andorra hi ha una curiosa llei no escrita que evita que hi creixin els faigs, que són eliminats sistemàticament. Segurament, almenys segons algun descendent de CARLEMANY, els andorrans, agraïts a l'emperador, varen prometre-li que ja no hi hauria més adoració dels faigs a la contrada, i es varen comprometre a eliminar aquests arbres. Cal recordar que a una regió d'Alemanya els adoradors dels arbres no varen voler claudicar i decidiren preferir pagar impostos com a pagans abans que fer-se cristians. Aleshores, CALEMANY, com càstic, els va dur a l'exili, en carros, cap a Suïssa. HITLER, respecte a aquest càstic, preferí la mala traducció del document i enlloc de «delocavit» («envia a l'exili») entengué «decollavit») («degollà»). I això l'entusiasmà tant que creà una divisió de l'exèrcit amb el nom de CARLEMANY.

A Europa potser el faig més gros sigui el de Gutspark, Hoppenrade, Brandenburg. Fa 8.8 m de volt de canó. [53° 2' 6.31" N/ 12° 3' 29.22" E](#). Aquest exemplar segurament és el resultat de la fusió policòrmica de diversos faigs. Ben ocasionalment el faig es pot fondre amb altres espècies com l'om (*Ulmus montana*). Això passa, per exemple, essent ambdues arrels d'un pam de diàmetre, a la Sarailé (Arieja). Sembla ser que el faig més alt sigui el de Larrau (pasarelle d'Holçarté), que fa una mica més de 50 m d'alçada.

Per saber de més faigs monumentals a Europa, consultar:

<https://www.monumentaltrees.com/es/arboles/hayacomun/records/>

La famosa fageda d'en Jordà a Olot, no té pas ara a l'aspecte que tenia quan el poeta MARAGALL la va descriure. Cap a l'any 1954 se'n va fer una bona tala d'aquells faigs amb

troncs de més d'un metre de diàmetre. La fageda d'Irati podria ser la fageda més extensa del vessant Sud dels Pirineus, però ni de bon tros la més extensa dels Pirineus, i encara menys la més extensa del món. A l'Arieja la fageda cobreix més d'un centenar de quilòmetres de les bagues inclinades, continuadament. I, en general, la fageda a les bagues del vessant Nord del Pirineus és gairebé contínua des de l'Albera a l'Iparralde.

Hi ha fagedes sobre sòl calcari en indrets molt plujosos, com ara a la Val d'Aran o al mateix Ripollès, amb un sotabosc esclarissat, amb *Scilla lilio-hyacinthus*. I n'hi ha sobre sòl calcari una mica més pobres, només amb *Buxus sempervirens*, *Helleborus viridis*, i poques espècies més. Les de sobre sòl silici solen ser més pobres encara al sotabosc, amb *Luzula nivea*, per exemple. En general, a la fageda hi podem trobar:

Allium ursinum
Anemone hepatica
Anemone nemorosa
Anemone ranunculoide
Asperula odorata
Buxus sempervirens
Cardamine heptaphyllos
Carex digitata
Cypripedium calceolus

Festuca rubra
Galium verum
Helleborus viridis
Ilex aquifolium
Lilium martagon
Luzula nivea
Mercurialis perennis
Narcissus pallidiflorus
Oxalis acetosella

Paris quadrifolia
Polypodium vulgare
Prenanthes purpurea
Pulmonaria longifolia
Sanicula europaea
Taxus baccata
Vicia sepium

Fagus sylvatica a GutsPark, Brandenburg. Foto: ANDREAS GOMOLKA

HISTÒRIA I LITERATURA

PLINI EL VELL (segle I) explicava que els fruits del faig salvaren de la mort per desnutrició als habitants de Chios (illa de la costa occidental de Turquia), quan resistiren un llarg setge.

Abans de l'ús universal del paper per escriure-hi, es feien servir peces de fusta de faig. La prova és que en molts idiomes «llibre» i «faig» o són la mateixa paraula o molt similars.

Per exemple, en alemany «Buch», «Buche». Antigament sembla que es cultivava el faig com s'ha cultivat el castanyer, per collir-ne els fruits, a més de per la fusta.

Segons NICHOLAS CULPEPER (segle XVII) el faig és un arbre de Saturn. Les fulles refreden i cicatritzen i, aplicades a masses inflades i calentes, les redueixen i desinflamen. L'aigua que els clots del faig recullen és bona per tractar úlceres, escròfules. També un cataplasma de les fulles tendres bullides fa el mateix efecte.

«El caminant, quan entra en aquest lloc,
comença a caminar-hi a poc a poc;
compta els seus passos en la gran quietud:
s'atura, i no sent res, i està perdut.
Li agafa un dolç oblit de tot lo món
en el silenci d'aquell lloc profund,
i no pensa en sortir, o hi pensa en va:
és pres de la fageda d'en Jordà,
presoner del silenci i la verdor.
Oh companyia! Oh deslliurant presó!»

JOAN MARAGALL : «La fageda d'en Jordà»

ESOTERISME

Una llegenda pirinenca assegura que Jesucrist visità la zona i per casualitat topà amb un home que no parava de blasfemar. Horroritzat, el convertí en un os, i el va facultar perquè pogués pujar a tots els arbres, excepte al faig.

A Gènerest, vora Saint Bertrand de Comminges i vora Saint Béat, al Nord de la Val d'Aran, hi havia petits monuments prehistòrics per adorar el faig. Els romans consagraven un faig a Roma a Júpiter i hi feien cerimònies i libacions. En gots de la mateixa fusta del faig.

A Suïssa, a primers de novembre, donen un cop de destràl a un faig per saber com serà l'hivern. Si la ferida queda seca, l'hivern serà dur.

El primer diumenge de quaresma a poblets d'Alemanya entaforaven palla al voltant d'un faig prim i aïllat i hi calaven foc amb torxes. Segons la direcció del fum el pronòstic era millor (si es dirigia als camps de conreu) o pitjor. Al Pirineu una cerimònia similar es fa el 24 de desembre amb la baixada de «faies» enceses, des d'un cim sobre el poble.

Està per veure l'explicació científica del perquè els faigs grans atrauen la pluja.

PROPIETATS MEDICINALS

• analgèsic	• carminatiu
• antiàcid ESC	• diürètic (FUL)
• antidot	• febrífug ESC
• antiinflamatori ESC	• mucolític
• antisèptic ESC	• refrigerant
• aperitiu	• tònic
• astringent	

USOS MEDICINALS DEL FAIG

• càlculs renals (ungüent amb cendra de FRU UE)	• dermatitis ESC
• càncer	• diarrea ESC
	• enteritis

- escròfules FUL
- febre ESC
- ferides
- fongs ESC
- gingivitis (infusió del carbonet) FUL
- gota
- indigestió
- mal de queixal ESC BREA
- pances als llavis FUL UE
- paràsits intestinals
- tos ESC
- tuberculosi
- úlceres FUL

El carbó vegetal en pols s'emptra com a absorbent de gasos o substàncies tòxiques a l'intestí. També aquesta pols de carbó de faig s'emptra com a dentífric.

FLOR DE BACH

Va bé a les persones intolerants, ansioses per criticar vitriòlicament els altres. Va bé als arrogants, intolerants, mancats de delicadesa. Els fa recuperar la bondat i la comprensió i empatia.

HOMEOPATIA

La brea de faig, en homeopatia, s'emptra contra mal d'estómac i hemorràgies.

ALTRES USOS NO MEDICINALS DEL FAIG

La fusta és noble per a fer mobles, no s'esquerda si s'ha tallat en lluna nova, però sí que tendeix a deformar-se, per la qual cosa no se'n fan bigues. Se'n fan peces per al terra de fusta, casetes, xalets, cadires, taules, lleixes, mànecs, plaques, taulers, peces de torner, cilindres de tambors, flautes, arpes, culates d'escopetes, parquets, etc. També es pot convertir en carbó vegetal o cremar directament a la llar de foc. No fa gaire fum i dona molta escalfor. La fusta dona un gust especial a alguns vins, vinagres i cerveses, que resulten més refrescants que no pas si no haguessin estat en contacte amb ella. La Budweiser fa escuma que no vessa a l'abocar-la al got, i deu ser perquè al fons dels tancs de fermentació hi posen fustes de faig prèviament tractades amb sosa càustica i esbandides. Les cerveses alemanyes fumades tenen l'aroma de la fusta socarrimada del faig. Aquesta aroma també impregna alguns pernills fumats, salses o formatges.

A més, de la fusta se'n pot extreure creosota o brea, pyx líquida, metanol, àcid acètic, el guaiacol i altres productes químics.

De la cel·lulosa del faig se n'ha fet un teixit similar al raió (modal). A més de paper.

De la cendra se n'ha fet lleixiu o simplement adob mineral per al jardí. El sutge de cremar faig s'emptra com a pigment (bistre).

Les fulles són comestibles, en amanida, i més de bon prendre si s'amaneixen amb iogurt líquid o nata. Macerades en licor, al qual s'hi afegeix sucre, els dona un color verd i una aroma especial.

La llavors dels fatjons és comestible. Té sabor d'avellana, però forma i textura de pipa de carbassa. Es poden afegir, moltes, a la farina per fer pastissos o pa. Torrades es poden fer servir per fer una beguda similar al cafè. Es poden donar també als porcs, tot i que amb prudència, ja que un excés els pot resultar tòxic. Els cavall no convé, en canvi, que en mengin gens, ja que de seguida se n'intoxiquen. .

Les llavors tenen molt d'oli. És oli comestible (inodor, groc, acre si és recent o no rentat amb aigua freda), lubricant, combustible per a lampadetes, envernissant. A partir de l'oli també se'n pot fer sabó (amb la mateixa cendra de la fusta). Però les restes de llavor d'haver extret l'oli són tòxiques.

Els borrons allargats hivernals s'empren com escuradents.

Les fulles seques poden servir per farcir matalassos.

PRINCIPIS ACTIUS DEL FAIG

- àcid esteàric ESC
- àcids orgànics (cítric, màlic) ESC
- betulòsid ESC
- cera (alcohol cerílic esterificat) ESC FUL
- cianidín-3-gentiobòsid
- colina LLA
- creosota
- cresol
- cresolina
- fitosterina FUL
- flavonoides FUL
- flobafè ESC ESC
- forbol
- grassa
- guaiacol (=2-metoxi-fenol)
- idalina FUL
- metil-pentosanes FUL
- oleïna (oli LLA)
- oli vegetal 43% LLA
- pectina ESC
- pentosanes FUL
- proteïna
- quercetòsid FUL
- tanins 3-4% ESC
- trimetil-amina LLA

faig a la бага de l'Albera

fageda a la бага de l'Albera

"faies" o torxes de faig al Pont de Suert